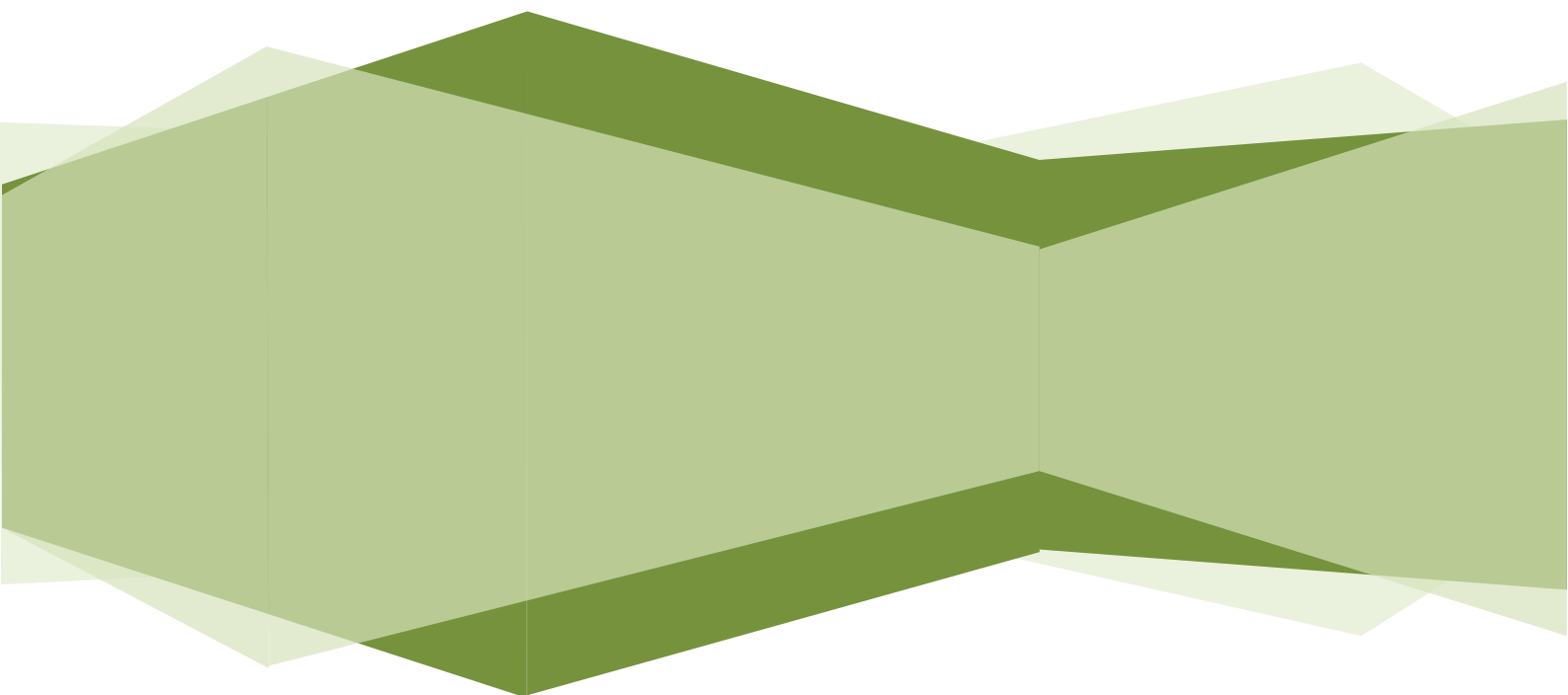

ACV-CSC

Europa: vriend of vijand?

**Actiedossier
Brussel, 25 februari 2011**

Inleiding: Europa: vriend of vijand?

Europa 2020 geënterd

Onder het kersverse voorzitterschap van Herman Van Rompuy was 2010 goed gestart met de voorbereiding van Europa 2020, de opvolger van de half mislukte Lissabonstrategie met horizon 2010. Maar dan kwam er de crisis in Griekenland, met – vooral onder druk van de Duitsland – de koppeling van Europa 2020 aan een heel nieuw Eurocratenjargon van economic governance, bottlenecks (hinderpalen voor groei) en frontloading (versnellen van de structurele hervormingen). En dat samen met een rigoureuze budgettaire toezicht. Tot en met sancties voor wie niet in de pas loopt.

Dat je een steviger coördinatie krijgt, dat je verder gaat dan vrijblijvende richtsnoeren, daar is op zich niks mis mee. Omdat nationaal wanbeleid 'neveneffecten' heeft op de andere Lidstaten. Dat geldt nog meer binnen de eurozone. Op voorwaarde maar van enig evenwicht, tussen sociale en economische doelstellingen, met respect voor het eigen speelveld van de sociale partners en voor de Europese verdragen. Maar je zag al snel hoe dat totaal uit balans werd gebracht, hoe het nieuwe Europese vlaggenschip ter vrijwaring en versterking van het Europese model, werd geënterd. Om het om te bouwen tot een oorlogsschip tegen het Europese sociale model. Dat klinkt wat zwaar op de hand. Maar het vertolkt de ontzettende ongerustheid bij al wie daarmee begaan is. En in het bijzonder ook diegenen die er van overtuigd zijn dat ons eigen Belgische model niet noodzakelijk tot zinken moet worden gebracht ter wille van de financiële markten.

Laat de werknemers de crisis betalen

Inmiddels dreigt het alleen van kwaad naar erger te gaan. Met Ierland als gedroomd excuus om die weg verder op te gaan. Niet dat geen structurele hervormingen nodig zijn. Maar je ervaart dag na dag hoe de Europese economisch-financiële filière de balans scheeftrekt. Budgettaire sanering? Hakken in de overheidsuitgaven, jazeker, met harde hand. Maar denken aan nieuwe inkomsten, ho maar. Hervorming van de markten? Jazeker, vooral de arbeidsmarkt, zeker de arbeidsmarkt. De mechanismen van loonvorming en de werkloosheidsverzekering voorop. Niet om de nefaste Duitse dumping op de lonen een halt toe te roepen en de bodembescherming via minimumlonen op te hogen. Maar om de lonen buiten Duitsland te verlagen, kortom het exporteren van de Duitse dumping. Niet om een tandje bij te zetten voor het creëren van nieuwe, fatsoenlijke jobs voor de slachtoffers van de financiële speculatie, maar om de werklozen uit hun vermeende hangmat te ranselen, ook al Duitsland achterna, met zijn harteloze Hartz-hervorming. En vooral niet te scherp uithalen naar de financiële markten. Want dat blijft met de handrem op. Hervorming van de pensioenen en de eindeloopbaanregelingen daarentegen, sito presto, om de pensioenleeftijd op te trekken en de stelsels voor uitreden voordien te torpederen. Dat is bezig..

We hadden er al voor gewaarschuwd toen de financiële crisis uitbarstte. Wie gaat de rekening betalen? Diegenen die ons in dit tranendal hebben gestort? Of de werknemers? We vreesden toen al dat het een retorische vraag was. Hun rekening wordt vandaag met driedubbel krijgt geschreven: eerst de tijdelijke en volledige werkloosheid, dan het budgettaire hakmes in hun rechten en sociale zekerheid, en vervolgens de lonen.

Duits offensief

Bovenop het verticale offensief vanuit Europa kwam inmiddels een horizontaal offensief vanuit Duitsland. Dat wilde, samen met Frankrijk, de Europese Top van 4 februari 2011 overtuigen om de rest van Europa te modelleren naar Duits model. Tot en met een verbod op automatische indexering. Vanuit Duitsland lag zelfs een voorstel voor een Pact

voor de Competitiviteit, met een beknopte lijst van eisen. Waaronder de afschaffing van de indexeringsmechanismen, maar bijvoorbeeld ook voor de optrekking van de pensioenleeftijd. In het verlengde van respectievelijk het Duitse grondwettelijke verbod op indexering en de recentere maartregel om voor de pensioenleeftijd van 65 naar 67 jaar te gaan. Met het ACV zijn we daar onmiddellijk op beginnen reageren. En ook de Belgische regering zag het gevaar. Bij monde van premier Letermé nam België het voortouw in het verzet, met steun van een reeks landen. De hele heisa leidde er toe dat uiteindelijk geen tekst op tafel werd gelegd. Al is het een zekerheid dat al die ideeën de komende weken gaan terug komen. Omdat het koren op de molen is voor de *diehards* in de Europese instanties. Niet het minst ook omdat Merkel in eigen land al enige tijd wordt geplaagd met een nieuw soort anti-Europees populisme, dat vies blijkt van steun aan landen in nesten. Alleen al om die reden speelt zij het bijzonder hard.

Het had zo mooi kunnen zijn: een volwaardige, duurzame sociaal-economische governance vanuit Europa. Met evenwicht tussen en verstrengeling van sociale, economische en ecologische doelstellingen. Gebaseerd op een duurzaam begrotingsbeleid. Met voorrang aan de herregulering van de financiële markten en het stoppen van de dubbele kolkbeweging van zowel fiscale als sociale dumping. Waarbij in het bijzonder een rem wordt gezet op het "sociale" protectionisme van Duitsland: het exportereren van zijn problemen door een lagerloonpolitiek, die de werknemers buiten Duitsland serieus onder druk zet. Dat voelen we nog het meest in België, waar de loonvorming – op basis van de Wet op concurrentievermogen en werkgelegenheid van 1996 – net gebeurt op basis van permanente loonkostvergelijking met Nederland, Frankrijk en vooral Duitsland.

In het verweer

Dit mooie project dreigt nu binnenstebuiten te worden gekeerd. Waarbij de begroting niet meer als hefboom dient, maar met harde budgettaire disciplinerende als alfa en omega voor de economisch governance. Waarbij alles wordt gezet op economische kostenconcurrentie en verwaarlozing van het sociale en het ecologische, zelfs van de weinige sociale doelstellingen in de strategie Europa 2020. Waarbij de aandacht wordt weggetrokken van de sanering van de financiële markten en in de plaats voorrang wordt gegeven aan een hervorming van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid, met inbegrip van de stelsels van de loonvorming. Waarbij Duitsland niet meer met de vinger wordt gewezen voor het exportereren van zijn nationale problemen, maar – omgekeerd – de weg wordt geëffend voor de export van zijn onevenwichtig groeimodel. Het is ver gekomen dat Duitsland dat in amper vier jaar het aantal mensen met risico op armoede wist te verhogen met meer dan een kwart, het rolmodel moet worden voor Europa 2020, dat de armoede wil verminderen met een kwart.

Al is het niet te laat. Bij de andere landen begint het ook te dagen. België voorop, precies omdat hier – door de Duitse torpedo richting index – bijzonder duidelijk wordt wat economisch governance naar Duits model dreigt te betekenen voor de nationale stelsels van loonvorming. Maar besef zal niet volstaan. Er is actie nodig. Dat verwachten we van al die ons sociaal model wil blijven schragen en dragen. En dat verwachten we op korte termijn. We staan Europees voor beslissende momenten. In het Europees parlement, waar de komende weken de duimschroefbenadering van de Europese Commissie voorligt. In de Europese Raad voor Staatshoofden, die opnieuw samenkomt op 11 maart 2011. En in de Europese Raden die daarop volgen. We gaan de afbraak ervan niet gunnen aan de hyena's van de financiële markten.

Actiedossier

Dat begint met ruime informatie en communicatie. Over wat op het spel staat. En over onze argumenten om daar tegen te zijn. Daarom dit actiedossier. Met daarin drie onderdelen:

- 1° welke risico's schuilen in het model van economic governance dat ons wordt voorgehouden?
- 2° waarom aanvaarden we geen Europese, noch Duitse aanval op de index?
- 3° is Duitsland een rolmodel of een rotmodel?

Elk van die deeltjes zijn apart leesbaar. Helemaal achteraan bundelen we onze belangrijkste bekommernissen.

Het is niet onze stijl om overal tegen te zijn. We zeggen liever waar we voor staan. En het is zeker niet onze benadering om tegen Europa te zijn. We huiveren eerder voor het anti-Europese populisme. Europa heeft ons veel goeds gebracht. En kan nog veel meer goeds brengen. Maar dit keer gaat het echt de verkeerde kant op. Men heeft ons tien jaar voorgehouden dat we onze eisen naar een sociaal Europa moesten matigen, om eerst de nieuwe Lidstaten in Centraal- en Oost-Europa te laten bijbenen. Maar nu die tien jaar om zijn, mogen we niet opnieuw beginnen bouwen, maar moeten we kennelijk de grote afbraak slikken. En dat dwingt ons vandaag aan de alarmbel te trekken. In de hoop dat Europa het opnieuw over een andere boeg gooit. Zodat Europa niet de vijand, maar opnieuw de vriend van de werknemers wordt.

Luc Cortebeek
Voorzitter ACV

Claude Rolin
Algemeen secretaris ACV

I EUROPESE GEVAREN

Het ACV hekelt, samen met het Europees Vakverbond, het offensief dat sinds enkele maanden op Europees niveau zonder publiek debat aangegaan wordt. Dat offensief is gericht tegen de vrijheid van collectieve loononderhandelingen en tegen essentiële elementen van sociaal Europa, waaronder het pensioenstelsel, de werkloosheidsverzekering en de rechten van de werknemers.

Sinds de eurozone gedestabiliseerd werd door de aanvallen van de financiële markten op de overheidsschulden, werden belangrijke stappen gezet om de Europese economische governance te versterken. Het ACV is steeds voorstander geweest van een betere coördinatie van het economisch beleid in Europa, in het bijzonder in het kader van een economische en monetaire unie. Maar dan een coördinatie in de zin van sociale en ecologische vooruitgang, die de strijd aanbindt tegen fiscale, sociale en ecologische dumping. Het ontwerp dat nu op Europees niveau wordt besproken gaat helemaal niet in die richting.

De budgettaire moeilijkheden van de lidstaten en de crisis in de eurozone (zelf uitgelokt - we moeten het toch herhalen - door een neoliberal systeem dat tekortschiet!) geven veel politiek gewicht aan de "financiële actoren" - de ministers van Financiën, het DG ECFIN, het Comité voor de Economische Politiek en de Europese Centrale Bank. Zij beheersen momenteel de debatten op alle vlakken: macro-economisch beleid, maar ook arbeidsmarkt, lonen en sociaal beleid,.... Dat is geen goed teken, want de financiële kanalen zijn de eerste om flexibilisering van de loonvorming, van de arbeidsmarkt - en onder invloed van Duitsland - van een zeer strikt begrotingsbeleid te verdedigen waarbij de vermindering van de uitgaven primeert op de verhoging van de inkomsten.

De crisis in de eurozone wordt dus gebruikt om onaanvaardbare hervormingen geïnspireerd op het neoliberale model door te voeren en op die manier werknemers en gepensioneerden de kosten van een crisis te laten dragen die ze niet hebben veroorzaakt! In plaats van het neoliberale kapitalistische systeem in vraag te stellen, wordt de crisis paradoxaal genoeg als voorwendsel gebruikt om het te versterken. Onopvallend, zonder dat de Europese werknemers en burgers er iets van merken, wordt op Europees niveau onderhandeld over een « antisociale New Deal ».

1. Sinds het begin van de crisis in de eurozone vallen alle stukjes van de puzzel in elkaar

Twee thema's overheersen duidelijk. Ten eerste de strikte beheersing van overheidstekorten en -schulden. In de praktijk wordt de nadruk gelegd op de vermindering van overheidsuitgaven, in het bijzonder uitgaven gelinkt aan de vergrijzing (gezondheidszorg, vervroegd pensioen en pensioen), zonder een degelijke discussie over de inkomsten. Ten tweede de snelle verbetering van het concurrentievermogen tussen Europese landen enerzijds en tussen Europa en de rest van de wereld anderzijds. Zonder het devaluatie-instrument kan dit enkel, zo denkt dominerend rechts, door de lonen te verlagen en de arbeidsmarkt flexibeler te maken.

De budgettaire striktheid, waarvan de kosten zullen worden gedragen door de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen, en het snelle herstel van de concurrentiekracht, waarvan de kosten zullen worden betaald door de werknemers, vormen vandaag dus de kern van het nieuwe Europese project.

2. Waarin schuilt concreet het gevaar?

De besprekingen over een versterkte economische governance zijn enkele maanden geleden gestart bij de hernieuwing van de economische strategie van Europa voor de tien komende jaren. De strategie « Europa 2020 » spreekt van de verhoging van de

tewerkstellingsgraad, de uitbouw van onderzoek en ontwikkeling, innovatie, scholing en opleiding, van de strijd tegen klimaatverandering en de vermindering van armoede, waar niemand tegen kan zijn. MAAR:

- De strategie vermeldt essentiële sociale prioriteiten niet – het behoud en de ontwikkeling van sociale bescherming en overheidsdiensten, en de begeleiding van werknemers en burgers in de groene transitie.
- Tamelijk snel werd dit proces gedomineerd door de « financiële actoren » die snelle prioritaire hervormingen wilden, met name op de arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld: om de groei nieuw leven in te blazen wilde de DG ECFIN een vermindering van de overheidsuitgaven voor pensioenen; een hervorming van de systemen voor collectieve onderhandelingen om snel het concurrentievermogen op grond van de kostprijs van de lidstaten te herstellen (lees: de lonen verlagen) of nog een hervorming van de beschermingssystemen voor de werkgelegenheid in de zin van flexizekerheid om obstakels voor de banencreatie weg te werken (lees: arbeid flexibiliseren, ontslagen vergemakkelijken).
- De Ministers van Werkgelegenheid en Sociale zaken verliezen steeds meer hun invloed bij debatten. Ze krijgen nog slechts een rol als ze even radicale standpunten innemen als de Ministers van Financiën. Ze komen ertoe evaluatietools te ontwikkelen waarbij essentiële sociale mechanismen zoals het minimumloon, een wijze voor loonvorming die niet flexibel is of de bescherming van arbeid, gezien worden als remmen op de concurrentiekracht.
- De evaluatie van het Belgisch Nationaal Hervormingsprogramma, een instrument van de Strategie Europa 2020, door het Comité voor de Werkgelegenheid spreekt hierover boekdelen: de brugpensioenen, de niet-beperking in de tijd van werkloosheidsuitkeringen en de « rigiditeit » in de loonvorming worden o.a. beschouwd als « bottlenecks » die op de arbeidsmarkt moeten worden weggewerkt.
- De strategie Europa 2020 zal voortaan gelinkt zijn aan het Stabiliteits- en Groeipact, dat de regels bepaalt voor de overheidsbudgetten en -schulden van de lidstaten. De strategie die ons duurzame groei moet verzekeren en daartoe zou moeten beschikken over grote financiële middelen zit dus, vanaf het begin, in een extreem strak budgettair keurslijf.
- Dat betekent heel concreet ook dat het Europees niveau voortaan inzagerecht heeft in de nationale budgetten voordat die worden goedgekeurd door de nationale parlementen. Het gaat om een aanzienlijke machtsoverdracht naar het Europese niveau! In het kader van het nieuwe « **Europese budgettaire semester** » zal elke staat elk jaar de houdbaarheid van zijn overheidsfinanciën op korte en middellange termijn (met de vergrijzing) moeten aantonen.
- De Commissie en de regeringsleiders in de Europese Raad zullen aanbevelingen kunnen doen, als ze oordelen dat de houdbaarheid niet verzekerd is en dat er moet worden gesnoeid in de uitgaven. De eventuele manoeuvreerruimte moet in de eerste plaats worden geïnvesteerd in de prioriteiten uit Europa 2020 – onderzoek en ontwikkeling, scholing en opleiding en energie-efficiëntie. We herhalen dat de strategie nergens overheidsdiensten vermeldt, en vooral spreekt over sociale zekerheid in het deel over de beheersing van tekorten. Als de lidstaat de aanbevelingen niet volgt, krijgt hij boetes opgelegd, die in de toekomst sneller dan in het verleden zullen worden toegepast.

In het « **Jaarlijks groeionderzoek** » van januari 2011, dat de start van het Europese budgettaire semester aangeeft, legt de Europese Commissie prioriteiten vast die, nogmaals, de rechten van de werknemers verzwakken en, omdat ze sociaal overleg ook volledig over het hoofd zien, de vakbonden zelf.

- Prioriteit nummer één van de Commissie is om het bezuinigingsbeleid te versterken, wat het nog steeds fragiele herstel, met een extreem hoog werkloosheidspercentage, dreigt te ondermijnen;
- De Commissie vindt dat de onderhandelingsvrijheid en de bestaande collectieve arbeidsovereenkomsten mogen worden geschonden, volledig in tegenspraak met de wet. De landen met grote tekorten op de lopende rekening en hoge schuldenniveaus moeten hun concurrentiepositie herstellen door hun lonen strikt en constant te matigen en daarbij de indexeringsclausules in de systemen van collectieve onderhandelingen te herzien;
- De Commissie wil ook prioritair de pensioenleeftijd verhogen en hem linken aan de levensverwachting, de stelsels van vervroegd pensioen terugschroeven en de ontwikkeling van het particulier pensioensparen steunen.
- Op de arbeidsmarkt zou het met name gaan om het beperken van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd, het versterken van de voorwaardelijkheid van de toekenning van uitkeringen, het aanpassen van de werkloosheidsuitkeringssystemen opdat ze variëren volgens de economische cyclus (meer ontwikkeld in tijden van crisis en minder ontwikkeld in geval van een goede conjunctuur) en het verminderen van de overbescherming van werknemers met een overeenkomst voor een onbepaalde tijd.
- De bocht naar rechts van Europa laat zich ook duidelijk voelen in de zes wetsvoorstellen voor de versterking van de economische governance, die momenteel op de tafel liggen van de Europese Raad en het Europees parlement. De Commissie wenst die tamelijk snel te laten goedkeuren, tegen juni 2011. De teerlingen worden echter waarschijnlijk al veel vroeger geworpen, in april.
- Het **Stabiliteits- en Groeipact zal worden versterkt**: men wil meer nadruk op de vermindering van overheidsschulden, een nieuwe regel om de overheidsuitgaven te beperken en sterkere en snellere sancties (met name financiële) bij niet-naleving van de regels. Hoewel de Commissie de mogelijkheid laat van een verhoging van de inkomsten, dreigt de nieuwe regel over de evolutie van de overheidsuitgaven het politiek debat te focussen op de uitgaven in plaats van nieuwe inkomstenbronnen aan te moedigen. Dat gefocust zijn op de uitgaven brengt de financiering van de sociale bescherming en de openbare diensten in gevaar.
- We ontkennen niet hoe belangrijk het is dat overheidsschulden en –tekorten draaglijk blijven, maar we vragen ons ook af hoe de lidstaten voldoende investeringen zullen kunnen realiseren om de overgang te maken naar een groene economie wanneer Europa eist om de overheidsschuld te laten dalen tegen een jaarlijks ritme van $1/20^{\text{ste}}$ van de schuld, d.i. ieder jaar 5% van het bbp voor een land als België!
- Een **nieuw mechanisme voor toezicht op macro-economische onevenwichtigheden en verschillen in concurrentievermogen** in de eurozone mikt rechtstreeks op de lonen. Dit mechanisme beoogt in de eerste plaats de landen waarvan de lopende rekening tekortschiet, en niet die waarvan de lopende rekening een overschot vertoont. Men eist dus dat bepaalde landen aan loonmatiging doen, maar men zal niets zeggen tegen Duitsland dat al jaren een deflationistisch loonbeleid voert. Dit nieuwe mechanisme zal dus de loonconcurrentie in Europa nog versterken, met een verhoogde druk van de Duitse loonmatiging op de lonen in de andere lidstaten. Het dreigt ook te wegen op de automatische loonindexering in België! Men probeert in feite (relatief openlijk) de lonen neerwaarts te coördineren, ter vervanging van het devaluatie-instrument, dat onbruikbaar is binnen de eurozone, en de concurrentiekracht in Europa snel te verbeteren, op de rug van de werknemers.

- Parallel met deze processen bestuurd door de Commissie, heeft **Angela Merkel, gesteund door Nicolas Sarkozy**, begin februari aangekondigd dat ze wel een volkomen antisociaal « **concurrentiepact** » wilde sluiten in ruil voor zijn steun aan de versterking van het Europees Fonds voor Financiële Stabiliteit dat landen uit de eurozone in moeilijkheden op de financiële markten ter hulp moet komen. Dit concurrentiepact eist niet meer of minder van de landen van de eurozone dan het invoeren van zes prioritaire acties in 12 maanden, waaronder het afschaffen van de loonindexeringssystemen, het verhogen van de pensioenleeftijd en die te koppelen aan demografische evoluties en het invoeren van een cijfermatige beperking van de overheidstekorten in de grondwet van de lidstaten!

Deze voorstellen hebben veel stof doen opwaaien, maar in feite zitten ze al min of meer expliciet verrat in de verschillende teksten van de Europese Commissie die momenteel ter discussie liggen. Het concurrentiepact van Merkel zet het Europese proces buitenspel door te proberen snel hervormingen door te voeren in landen van de eurozone, maar eigenlijk zijn de twee projecten heel gelijkaardig. En het is zeer verontrustend om vast te stellen dat de onenigheid binnen de lidstaten en binnen de Commissie meer te maken heeft met de methode van Merkel: behalve enkele landen, waaronder België, is er weinig protest tegen de inhoud van het pact!

Een buitengewone Top van eurolanden werd op het laatste nippertje georganiseerd op 11 maart. Herman Van Rompuy heeft aangekondigd dat hij voorstellen zou doen om de concurrentiekracht van de lidstaten van de eurozone te verbeteren, waarmee hij ingaat op de eisen van Angela Merkel. We moeten dus dringend iets doen!

3. Concreet, wat staat er nu op de helling in België?

- Het nieuwe toezichtmechanisme voor de verschillen in concurrentievermogen heeft opnieuw een soort "Europese loonnorm" ingevoerd voor het concurrentievermogen. Door dit mechanisme hebben de Commissie en de Europese Raad de macht om tussenbeide te komen in de akkoorden (onderhandeld door de Belgische sociale partners) als de loonevolutie als "buitensporig" wordt beschouwd, met boetes als gevolg als de lonen niet worden aangepast conform de aanbevelingen.
- Over het algemeen zorgt dit mechanisme ervoor dat de lonen op Europees niveau neerwaarts worden gecoördineerd. Telkens als een land zijn "concurrentievermogen" versterkt door loonmatiging zal het concurrentievermogen van andere landen namelijk nog zwaarder onder druk komen te staan.
- Het komt erop neer dat de automatische indexering zwaar onder druk staat, of het nu door het mechanisme voor toezicht is of door het concurrentiepact van Merkel, die zelf de automatische indexering wil schrappen!
- Het interprofessionele en sectorale sociaal overleg zal dus misschien op losse schroeven komen te staan bij beslissing van de Commissie en andere lidstaten van de eurozone;
- In de praktijk betekent dit dat de positie van de vakbonden zal verzwakken en de positie van de werkgevers versterken. De slagkracht van de vakbonden – het recht om te onderhandelen en het stakingsrecht – komt dus in het gedrang.
- De wil om het bezuinigingsbeleid te versterken door zich te richten op de uitgaven, inclusief de toekomstige uitgaven gelinkt aan de vergrijzing, brengt de overheidsfinanciering van pensioenen en gezondheidszorg en de financiering van de overheidsdiensten in België zwaar in gevaar. Dan spreken we nog niet over

het banenverlies in de overheidssector en de gevolgen van dit bezuinigingsbeleid voor de privésector, terwijl het werkloosheidsniveau al hoog is.

- Zowel de Commissie als Merker willen de pensioenleeftijd optrekken in functie van de evolutie van de levensverwachting. Concreet zou de pensioenleeftijd kunnen worden opgetrokken tot 67 jaar. Het stelsel van de brugpensioenen ligt eveneens in het vizier van de Commissie en het Comité voor de Werkgelegenheid.
- Op de arbeidsmarkt is er geen ambiguïteit: ontmanteling van de werkloosheidsverzekering en flexibilisering, flexibilisering, flexibilisering, ...

Momenteel worden de beslissingen op Europees niveau te snel genomen t.a.v. de uitdagingen. Bovendien is het grote publiek niet op de hoogte van de inhoud. Deze gang van zaken versterkt enkel maar de argwaan ten aanzien van Europa. En dit ten nadele van het proces van de Europese integratie. Terwijl we net op een punt zijn gekomen dat die integratie moet versterkt worden.

Daarom wil het ACV, samen met het Europese Vakverbond, zich met man en macht verzetten tegen deze maatregelen die de essentiële pijlers van het Belgische sociale model onderuit willen halen. We gaan door met onze sensibiliserings-, communicatie- en lobbyacties om een echt openbaar debat te organiseren over deze kwesties en het huidige proces een halt toe te roepen.

Belangrijke "milestones": (in kader)

- **Extra top van de landen uit de eurozone op 11 maart:** discussie over het Europees Fonds voor financiële stabiliteit en het concurrentiepact;
- ECOFIN-raad (Ministers van Financiën) van 15 maart 2011: voorbereiding van de Europese Raad van maart;
- **Europese Raad van 24 en 25 maart 2011:** definitieve beslissing over het financiële stabiliteitsmechanisme en het concurrentiepact; goedkeuring van de richtlijnen per land over het budgettair beleid van de lidstaten en hun structurele hervormingsprogramma van structurele hervormingen (de nationale hervormingsprogramma's);
- **Midden april 2011:** stemming in commissie van de wetsvoorstellen over de economische governance op het Europees parlement;
- **Mei-juni 2011:** verzoening Europees Parlement en Europese Raad over de wetsvoorstellen over de economische governance
- **Juni 2011:** stemming in plenaire zitting van de wetsvoorstellen over de economische governance in het Europees Parlement;
- **ECOFIN-raad van 15 juni 2011:** voorbereiding van de Europese Raad van juni
- **Europese Raad van 24 juni 2011:** goedkeuring van de aanbevelingen per land inzake budgettair beleid en de structurele hervormingen, op voorstel van de Europese Commissie.

Citaten: (in kader)

"Er is een stille revolutie aan de gang – een stille revolutie, in kleine stappen, naar een sterkere economic governance. De Lidstaten hebben goedgekeurd – en ik hoop dat ze het juist hebben begrepen – dat de Europese instellingen voortaan meer macht zullen krijgen inzake toezicht, en een veel striktere controle van de overheidsfinanciën." Barroso, Voorzitter van de Commissie, European University Institute, Juni 2010

De lonen verhogen **"zou het stomste zijn dat je kan doen"**. Jean-Claude Trichet over Europa 1, 20 februari 2011.

"De economie van vele lidstaten uit de eurozone wordt gekenmerkt door een relatief hoog niveau van starheid op de markt van de producten en de arbeidsmarkt. Die dreigen

de aanpassing te vertragen als geen enkele hervorming wordt geïmplementeerd."

Europese Commissie

"In sommige lidstaten zorgt de wetgeving met betrekking tot de bescherming van de werkgelegenheid voor starheid op de arbeidsmarkt en vormt ze een obstakel voor een hogere tewerkstellingsgraad op de arbeidsmarkt. Deze wetgeving zou moeten hervormd worden om de overbescherming van de werknemers met een contract van onbepaalde duur in te perken [...]" Europese Commissie, Annual growth survey, januari 2011.

"De economic governance zoals het nu wordt voorgesteld door de Commissie, is synoniem voor minder, minder en steeds minder: inkrimping van de lonen, schrapping van jobs, minder bescherming tegen gemakkelijke ontslagen, vermindering van sociale uitkeringen en overheidsdiensten. De werknemers zijn het slachtoffer van alle enorme kosten van de crisis." EVV, 28 oktober 2010

Duitsland staat op de eerste rij om bezuinigingsmaatregelen in te voeren die de eurozone in een "deflationistische spiraal" zullen storten. *"De inkrimping van het overheidstekort door een land dat schuldeiser is, zoals Duitsland, is flagrant tegenstrijdig met de lessen die uit de Grote Depressie van de jaren 30 werden getrokken. Daardoor ontstaat het risico dat Europa in een periode van langdurige stagnatie terechtkomt, of zelfs erger."* George Soros, toespraak aan de Universiteit van Colombia, oktober 2010.

"We mogen niet toestaan dat een loonvormingsstelsel dat onterecht als "te star" wordt geprofileerd, wordt vervangen door een slechter Duits stelsel. Duitsland heeft onder andere geen gewaarborgd minimumloon, laat uitzendkrachten werken zonder enige vorm van overeenkomst,... Dit maakt het armoedeprobleem alleen maar groter." Claude Rolin, Le Monde, 5 februari 2011.

II. INDEX IN GEVAAR

Begin februari heeft Angela Merkel, gesteund door Nicolas Sarkozy, openlijk ons systeem van automatische indexering¹ aangevallen in haar ontwerp van "concurrentiepact" voor de eurolanden. In ruil voor haar steun aan de versterking van het Europees Fonds voor Financiële Stabiliteit, dat landen met moeilijkheden op de financiële markten ter hulp moet komen, wil de Duitse bondskanselier zes maatregelen opleggen die op 12 maanden tijd moeten worden genomen, waaronder de "afschaffing van de loonindexeringssystemen" in de eurozone. De staatshoofden en regeringsleiders zullen dit pact bespreken tijdens de buitengewone top op 11 maart.

Het concurrentiepact van Merkel is echter niet de enige bron van gevaar. Het nieuwe mechanisme voor toezicht op concurrentieverschillen dat op dit moment op het Europees Parlement en de Europese Raad wordt besproken zou ook druk kunnen uitoefenen op de automatische indexering. Het is een stille revolutie: het mechanisme verleent de Europese Commissie en de staatshoofden en regeringsleiders van de eurozone het recht om te oordelen dat de loonevoluties van een lidstaat buitensporig zijn en om boetes op te leggen als er niets gebeurt om ze te stoppen.

Deze aanvallen tegen indexeringssystemen zijn schokkend: de indexering heeft absoluut niets te maken met de crisis die we nu doormaken en het is zeker niet de afschaffing ervan die al onze problemen zal oplossen! De financiële markten zijn de eerste bron van onevenwicht van ons economisch systeem. Nog niet zo lang geleden waren er maar weinigen die dat hadden durven ontkennen. De ambitieuze hervormingen die met veel pracht en praal werden aangekondigd in het begin van de crisis zijn nog slechts een vage, verre echo. In de financiële wereld telt weer de "business as usual": woekerwinsten, ongehoord hoge bonussen, het opnieuw nemen van ondoordachte risico's, het uitwisselen van ondoorzichtige financiële producten, speculeren op overheidsschulden wat de lidstaten destabiliseert,... En ondertussen stort men zich op de lonen en de arbeidsvoorwaarden.

In deze beleidscontext die vijandig doet tegenover werknemers en steuntrekkers, wil het ACV het debat verduidelijken door **tien leugens of vergetelheden te benadrukken over de automatische indexering.**

- 1° **De voornaamste rol van de automatische indexering is solidariteit.** We vergeten dat dikwijls te herhalen. Dankzij de indexering kan de koopkracht van werknemers en steuntrekkers behouden blijven bij prijsstijgingen. Ze zorgt voor een automatische solidariteit tussen werknemers uit sterke sectoren, die in staat zijn over deze verhogingen te onderhandelen en die uit de zwakke sectoren, die in het algemeen minder goed geplaatst zijn om ze te krijgen. Ze zorgt echter ook voor solidariteit tussen actieve werknemers en inactieve, die nog minder in staat zijn hun rechten te doen gelden.
- 2° **De rol van solidariteit voor het behoud van de koopkracht is al afgezwakt** door de wijziging van het automatische indexeringssysteem in het midden van de jaren 1990. De indexering gebeurt vandaag door gebruik te maken van de gezondheidsindex, die **geen** rekening houdt met de prijzen van brandstoffen, alcohol en tabak. Bovendien wordt de "**afgevlakte**" gezondheidsindex gebruikt, die overeenkomt met het gemiddelde van de gezondheidsindex van de 4 laatste maanden, om de gevolgen van prijsstijgingen op de lonen te temperen. Tot slot wordt de automatische indexering omkaderd door de wet van 1996. Ze werd

¹ Automatische indexering: mechanisme dat automatisch de lonen aanpast in functie van de prijsevolutie. Er zijn verschillende modaliteiten die variëren volgens de sector: aanpassing van de lonen volgens een vast tijdsinterval of bij overschrijding van de spilindex.

gewaarborgd in ruil voor de invoering van een loonnorm² in vergelijking met de drie buurlanden, die de facto een loonmatiging meebrengt in België gezien het loonbeleid in Duitsland. De werknemers en steuntrekkers doen dus reeds toegevingen.

3° **De automatische indexering is niet verantwoordelijk voor een sterke loonontsporing in België.** Het loonverschil is volkomen gematigd gebleven tussen België en het gemiddelde van de drie buurlanden sinds 1996, jaar waarin de wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen in werking trad. Het wordt geschat op 1% in 2010 als men rekening houdt **met** de verschillende loonsubsidies toegekend door de federale staat en de sociale zekerheid:

- De federaal toegekende loonsubsidies voor nacht- en ploegenarbeid, overuren, onderzoek en ontwikkeling, de algemene subsidie en de specifieke subsidies stijgen sterk sinds 2005. In 2010 zouden ze 1,6% van de loonmassa vertegenwoordigen, d.i. 2.220 miljoen euro. Ze zouden stabiliseren als percentage van de loonmassa in 2011 en 2012.
- Dankzij de loonsubsidies die de staat toekent via dienstencheques kunnen de bedrijven hun loonkosten verminderen in de gewoonlijk slecht betaalde dienstensectoren met flexibele arbeidsomstandigheden (schoonmaak- en strijksector,...). Het is dus logisch dat ze in rekening worden gebracht. De loonsubsidies toegekend via het systeem van dienstencheques bedroegen in 2010 0,9% van de loonmassa, of 1.229 miljoen euro. In de vooruitzichten voor 2011 en 2012 stijgen deze loonsubsidies voortdurend.
- De cijfers van de nationale rekeningen voor de loonmassa houden geen rekening met de loonsubsidies toegekend aan bedrijven voor de activering van de uitkeringen. Deze loonsubsidies bedroegen in 2010 0,25% van de loonmassa, d.i. 339 miljoen euro.

Bovendien is het zeer duidelijk dat de evolutie van de lonen in België niet problematisch is in vergelijking met Frankrijk of Nederland. Het is de vergelijking met Duitsland die België benadeelt. De werkelijke lonen in Duitsland over de periode 2000 tot 2009 hebben echter de meest ongunstige evolutie van alle OESO-landen meegemaakt, met een daling van 4,5%! Moet dat voorbeeld echt worden gevolgd?

4° **De automatische indexering zorgt voor een automatische matiging van de loonkosten in geval van prijsdalingen.** Bij prijsdalingen, zorgt de automatische indexering **voor** een automatische loonmatiging. Dat gebeurde in 2009-2010 na de negatieve **inflatieniveaus**. Een aantal sectoren hebben hun lonen zien dalen, volgens de prijzenevolutie.

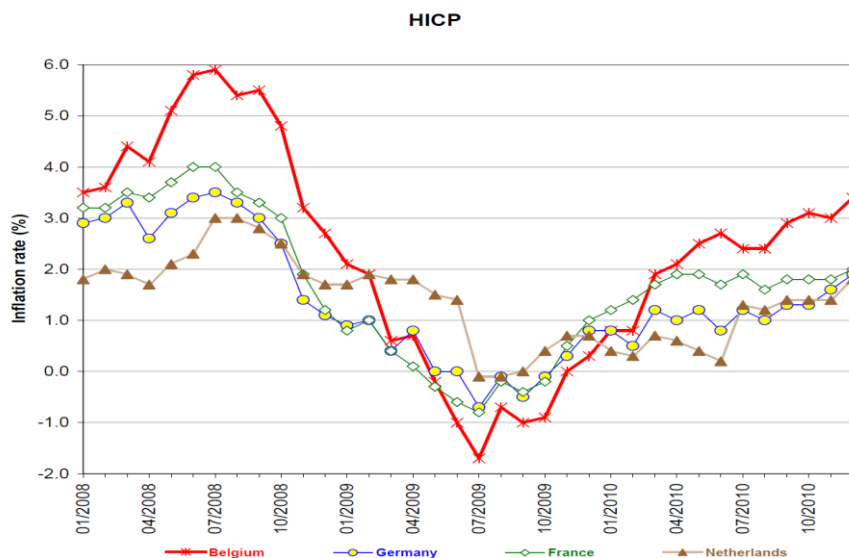
5° **Het probleem van de verhoging van de prijzen moet aan de bron worden opgelost. Het** is niet de automatische indexering die in vraag moet worden gesteld, maar de manier waarop de prijzen in de economie evolueren. Deze vaststelling is niet enkel die van de vakbonden, maar men hoort ze ook steeds vaker binnen de Belgische politiek. Het inflatieverschil³ tussen België en de andere landen van de eurozone is grotendeels te wijten aan de evolutie van de

² Loonnorm: mechanisme dat de evolutie van de lonen omkadert in België, vastgelegd op grond van de wet van 1996 over het concurrentievermogen en de werkgelegenheid. De norm hangt hoofdzakelijk af van de verwachte evolutie van het gemiddelde van de loonkosten bij de drie belangrijkste buurlanden: Duitsland, Frankrijk en Nederland.

³ Inflatie: stijging van het algemeen prijspeil

energieprijzen in ons land. Maar zoals de Europese Commissie heeft benadrukt geven de voedselprijzen ook problemen. En we wachten nog steeds op de zichtbare gevolgen van de btw-verlaging op de prijzen in de horeca.

(1) Zoals uit deze grafiek blijkt, evolueren de **energieprijzen** veel grilliger in België dan in de andere eurolanden.

Zowel de Nationale Bank van België als het Prijzenobservatorium hebben factoren ontdekt die de grote gevoeligheid van de Belgische prijzenindex voor de schommelingen in de energieprijzen verklaren.

- Een groter verbruik van energie door de huishoudens. De uitdaging is hier dus de energie-ëfficiëntie van het gebouwenpatrimonium te verbeteren;
- Een lager accijnzniveau in België op energieproducten (diesel, aardgas, elektriciteit en vooral mazout), wat meer gewicht geeft aan prijsstijgingen op de internationale markten;
- Voor elektriciteit en gas is er een verschil in prijsvorming, wat zorgt voor een grotere volatiliteit in België: de prijzen aan de verbruiker worden maandelijks aangepast aan de hand van tarificatieformules die met name steunen op de evolutie van de grondstoffenprijzen, een praktijk die uniek is in Europa. In Frankrijk en Nederland is er een vorm van prijsregulering.
- Het Prijzenobservatorium noemt zichzelf niet in staat om aan de hand van de beschikbare informatie te oordelen of de prijzen van gas en elektriciteit in België correct de productiekosten weergeven.

Beide instanties merken op dat de gasprijzen de hoogte in gingen in 2007 na de unilaterale verhoging door de voornaamste leverancier [Sibelga] van de constante term in de formule voor de indexering van de gasprijzen. Die aanpassing werd minstens deels gerealiseerd in de prijzen van de andere leveranciers. Die prijsstijging kan als permanent worden beschouwd. Voor elektriciteit noteert de NBB dat de gebruikte indexen in de berekening van de prijzen de productiekosten niet weerspiegelen.

We voegen aan dit debat twee verduidelijkingen toe : het bestaan van een nucleaire rente, te wijten aan het afschrijven van de centrales, die de CREG raamt op tussen 1,7 en 1,9 miljard euro per jaar. Daarbij komt nog het feit dat in bepaalde contracten de gasprijzen worden geïndexeerd door ze te koppelen aan de

olieprijzen op de internationale markten, terwijl er theoretisch gezien geen link is tussen die twee.

(2) Ook de voedselprijzen zijn erbij betrokken. De Nationale Bank benadrukt dat in 2008 voedingsmiddelen in België sterker in prijs zijn stegen dan in de buurlanden. Bewerkte en onbewerkte voedingsmiddelen hebben sinds de zomer 2010 bijgedragen tot het verschil in inflatie tussen België en de drie landen. De NBB voegt eraan toe dat deze tendens zich zou kunnen versterken met de prijsstijging van voedselprijzen.

Deze vaststellingen sluiten aan bij die van de Europese Commissie, die in een studie over de retailmarkten in Europa opmerkt dat de prijzen van voedsel en alcoholvrije dranken in België 28,4% hoger liggen dan in Nederland. We moeten ons hierbij dus ernstige vragen stellen.

(3) Hoe leggen we overigens uit dat **de prijzen in de cafés en restaurants** toegenomen zijn met 2,3% tussen het derde kwartaal 2009 en dat van 2010. Het Prijzenobservatorium merkt op dat de btw-verlaging (van 21 naar 12%), die werd aangekondigd als een maatregel om de werkgelegenheid in de sector te bevorderen "*dus niet geleid heeft tot prijsdalingen bij de maaltijden in de restaurants.*". We kunnen dus besluiten dat de dynamiek "btw-verlaging → prijsdaling → verhoging van de consumptievraag → verhoging van de werkgelegenheid in de sector" zichtbaar niet heeft gewerkt.

6° **De automatische indexering remt de Belgische groei niet af.** Ook al gaat het om de ergste crisis sinds 80 jaar, de groei van de Belgische economie is hoger dan het Europese **gemiddelde**. Bovendien is de budgettaire balans niet slecht en we hebben het **wereldrecord** voor het aantal jobs dat we hebben kunnen behouden tijdens de crisis – in verhouding twee keer meer dan in Duitsland.

De **automatische** indexering heeft zelfs een stabiliserende rol gespeeld tijdens de crisis. Volgens het Federaal Planbureau zou de historische terugval van de consumptie van particulieren in 2009 en 2010 groter kunnen geweest zijn als de koopkracht niet zo sterk was toegenomen. Eén van de redenen hiervoor is dat de vergoedingen voor de particulieren sterk stegen. Dat komt door de vertraagde indexering van de lonen en de sociale uitkeringen na de sterke inflatie van 2008. De Belgische consumptie heeft dus in vergelijking goed standgehouden tijdens de crisis dankzij het behoud van de koopkracht, ondanks het feit dat de spaargelden ook fors gestegen zijn.

7° **België is niet het enige land met een systeem van loonindexering.** Inderdaad, uit verschillende studies van de Europese Centrale Bank of andere Europese nationale banken blijkt dat er veel landen zich beroepen op een formeel of informeel **mechanisme** dat volledig of gedeeltelijk rekening houdt met de inflatie in de loononderhandeling. Het is dus niet zo dat België het enige land is dat de link legt tussen de prijsevolutie en de automatische indexering.

Wat de formele mechanismen betreft, zijn er verschillende modaliteiten mogelijk:

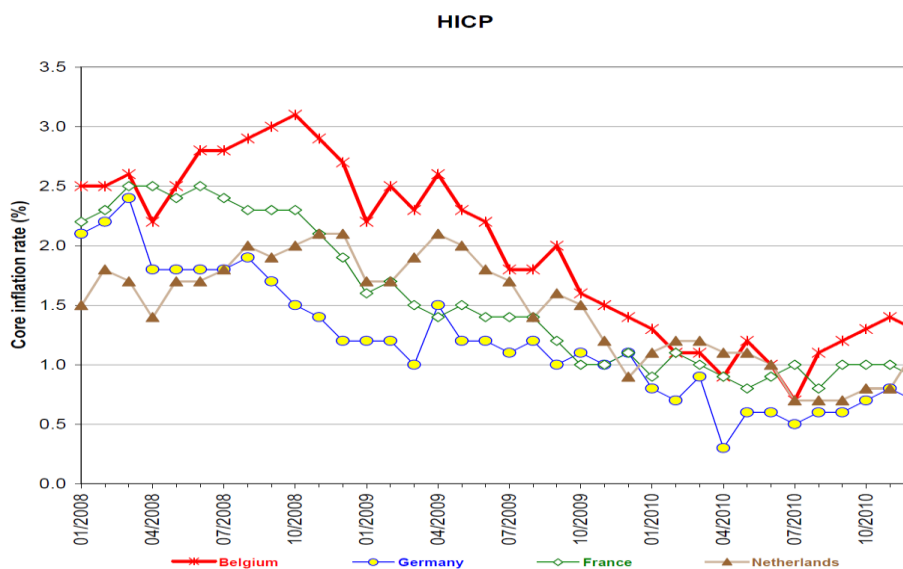
- Een volledig automatisch systeem van loonindexering dat bijna alle werknemers uit de privésector dekt. Dat is zo voor België, Luxemburg, Cyprus...
- Indexeringsclausules in de collectieve arbeidsovereenkomsten die slechts betrekking hebben op een kleiner deel van de werknemers. Dat is zo in Spanje en Finland. Wat meer verbaast is dat internationale instellingen zoals de OESO of de Europese instellingen zelf een systeem voor jaarlijkse loonindexering hebben voor hun werknemers! De werknemers van de

OESO hebben slechts één maal gestaakt, dat was omdat men dreigde om dit systeem te schrappen!

- Enkel een indexerings van het minimumloon, zoals in Frankrijk, Slovenië en Malta. Zelfs de VS kennen dit systeem aangezien een aantal Amerikaanse staten het minimumloon automatisch linken aan de prijsevolutie.
- In Oostenrijk, Estland, Hongarije, Italië en Polen ten slotte bevat een beperkt aantal arbeidsovereenkomsten een indexeringsclausule.

8° **De automatische indexerings heeft dus niet voor oncontroleerbare tweederonde-effecten⁴ gezorgd in België.** Om het tweederonde-effect te evalueren, moet je kijken naar de onderliggende inflatie, d.w.z. de inflatie zonder de energieproducten en de niet-bewerkte levensmiddelen, die als bijzonder volatiel worden **beschouwd**. Hieronder een analyse van een periode met een sterke inflatie, bijvoorbeeld in 2008:

- We zien een stijging van de onderliggende inflatie van april 2008 tot oktober 2008, en vanaf dan een dalende tendens, met evenwel twee kleine sprongetjes in februari en april 2009. Als de stijging van de onderliggende inflatie vooral te wijten is aan de automatische indexerings, dan zouden we een sterke stijging hebben gehad na januari 2009;

- Een tweederonde-effect wordt geacht de trigger te zijn van een inflationistische spiraal, de stijgende tendens werd echter snel gevolgd door een daling van de onderliggende inflatie;

Als we de onderliggende inflatie van 2010 in België vergelijken met de inflatie in de buurlanden en het gemiddelde van de eurozone, dan kunnen we twee zaken vaststellen. Vooreerst zien we dat België voor de drie jaren respectievelijk 0,3%, 0,7% en 0,1% afwijkt van het gemiddelde van de eurozone. Dat is natuurlijk geen hemelsbreed verschil. Ten tweede getuigen te zwakke inflatieniveaus van niet zo'n goede economische gezondheid van de binnenlandse markt van een land. Het is dus niet juist om te zeggen dat een inflatie van 0,7% "beter" is dan een inflatie van 1,1% aangezien een te lage inflatie een deflatierisico inhoudt.

⁴ Tweederonde-effecten: een fenomeen van prijsstijging dat zichzelf in stand houdt. De ene stijging werkt andere stijgingen in de hand.

	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Eurozone
2008	2,7	1,8	2,3	1,8	2,4
2009	2,0	1,2	1,4	1,6	1,3
2010	1,1	0,7	0,9	1,8	1,0

De inflatieniveaus van de afgelopen jaren in België tonen dus geen gelijkenissen met de inflatieniveaus in de jaren 70, de periode van de twee grote olieschokken, toen de inflatiepercentages stegen van 7% naar 15% in het heetst van de crisis. De zaken moeten dus eveneens in perspectief bekeken worden. Als de afgevlakte index wordt gebruikt voor de indexering van de lonen i.p.v. de index van de consumptieprijzen, dan is het risico op het tweederonde-effect al veel kleiner. En als er sprake was van een tweederonde-effect, dan was die beperkt, zowel qua omvang als in de tijd. En dat is dat nog niet de oorzaak van al onze problemen.

Het is belangrijk om te weten dat er meerdere factoren zijn die het inflatieverschil tussen landen kunnen verklaren. De Nationale Bank van België erkent zelf dat de rol van de automatische indexering in de prijsevolutie moeilijk meetbaar is aangezien ze moeilijk afgezonderd kan worden van andere factoren. Het Prijsobservatorium heeft een lijst opgemaakt van deze factoren (nog aan te vullen):

- De methodologie van de prijsberekening;
- De consumptiepatronen bij gezinnen;
- De belastingheffing in een bepaald land en niet in een ander land;
- De structuur van de sector (bijvoorbeeld het feit dat een land meer kleinhandels heeft dan winkelketens);
- De concurrentie op de goederen- of dienstenmarkt;
- De evolutie van de kosten en de lonen;
- De voorkeuren van de consumenten...

Hieruit kunnen we dus besluiten dat we niet automatisch een inflatieverschil kunnen linken aan een tweederonde-effect door de automatische indexering van de lonen.

9° **De automatische indexering is geen star systeem maar een systeem waarover wordt onderhandeld.** Er wordt onderhandeld over aanpassingen in de sectoren om de volatiliteit van de loonaanpassingen te drukken: een jaarlijkse indexering van **de** lonen, de all-in akkoorden⁵. Dit heeft ook tot gevolg dat een kleine minderheid van werknemers nog niet gedekt is door een collectieve indexeringsovereenkomst. Ofwel is dat omdat ze in een sector werken waar het sociaal overleg nog niet functioneert, ofwel omdat hun paritair comité nog geen collectieve overeenkomst heeft gesloten. Of omdat, zoals dat wel meer het geval is in bepaalde sectoren voor kaderfuncties, deze werknemers niet worden opgenomen in collectieve indexeringsovereenkomsten.

10° **De automatische indexering zorgt voor sociale vrede.** Zonder deze indexering zouden de ondernemingen veel meer te maken hebben met looneisen van hun werknemers. De indexering vermindert dus mogelijk het aantal stakingen betreffende loononderhandelingen. Iedereen gaat akkoord met de stelling dat het laatste wat **België** nodig heeft, **sociale** instabiliteit is. Die zou boven op de politieke instabiliteit komen, die trouwens al veel te lang aansleept.

⁵ All-in akkoorden: collectieve arbeidsovereenkomst die de loonstijging voor een bepaalde periode vastlegt, meestal voor 2 jaar, wat de uiteindelijke inflatie ook mag zijn. Met een all-in cao wordt de verwachte stijging van de koopkracht tenietgedaan als de prijzen sneller stijgen dan verwacht.

III Het bittere Duitse model

Staat Duitsland model voor waar het Europees economisch beleid naar toe moet? Het antwoord is onverkort 'neen'. Los van de vraag hoe ver Europa moet gaan in de neoliberale eenheidsworst die de 'Economic Governance' dreigt te worden, zijn de zwaktes van het Duitse economisch model heel pijnlijk, vooral voor de 2.630.000 personen met een armoederisico die er tussen 2005 en 2009 bijgekomen zijn, en voor de working poor, waarvan het aandeel steeg van 4.8% naar 6.8% in dezelfde periode. En terwijl het gemiddeld inkomen van de 20% rijkste Duitsers in 2005 3.9 keer groter was dan het gemiddeld inkomen van de 20% armsten, steeg deze verhouding in 2007 tot 4,8. Het 'Duitse model' van loonmatiging verzwakte de binnenlandse vraag en ging gepaard met te lage investeringen in economische infrastructuur door de overheid en het bedrijfsleven. Door de neerwaartse looncompetitie, bemoeilijkte het ook het economisch herstel van de andere Europese lidstaten. De wereldwijde opleving, met name in de groei landen zorgde wel voor een sterke vraag naar technologiegoederen en bezorgde zo de Duitse economie een scheut ecstacy, die alle bovengenoemde structurele zwaktes verborg.

1. Duitse economische prestaties in 2008-2010

Sinds het begin van 2010 gaat het de Duitse economie voor de wind. Dat lijkt althans zo als we een aantal economische cijfers van naderbij bekijken. Na de heel zware economische terugval in 2009 met -4.7% van het BBP, is Duitsland in 2010 opnieuw heel sterk gaan groeien. Waarbij onmiddellijk al opgemerkt dient te worden dat hoe groter de dip, des te spectaculairder ook de remonte oogt. Als grootste economie van de EU heeft de Duitse economie ook een zeker aanzuigeffect op de omringende landen. Duitsland is voor België de voornaamste exportbestemming, vandaar de fascinatie van beleidsmakers en werkgevers voor dit land. Wie schijnbaar succes heeft wordt gekopieerd. Beleidsmakers verschillen op dit vlak niet zo veel van Jan Modaal.

Als we een nadere analyse van dit succes maken, vallen echter twee zaken onmiddellijk op. Ten eerste kreeg Duitsland een enorme boost, doordat de vraag naar hoogstaande technologische goederen, dé exporttroef bij uitstek van de Duitse industrie, na de financieel-economische crisis enorm is opgeveerd, vooral vanuit de groei landen. Ten tweede zijn de binnenlandse economische prestaties van Duitsland veel zwakker, met een stagnerende vraag van consumenten, een onderontwikkelde markt van diensten voor huishoudens en een groeiende ongelijkheid en armoede.

Economen spreken van mercantilisme wanneer een land de welvaart probeert te vergroten door een handelsoverschot te realiseren. Mercantilisme is een Duits handelsmerk: ook lang voor de crisis was het land gericht op het realiseren van een exportsurplus. Zelfs in het crisisjaar 2009 was er een heel groot overschot van 4.9% op de handelsbalans. Tussen vakbonden, overheid en bedrijven in de technologische sector is er een merkwaardige consensus dat het realiseren van dat handelsoverschot een hoofddoelstelling moet blijven. Onder druk van de slechte economische situatie in Duitsland rond de eeuwwisseling stemden de vakbonden aanvankelijk gewillig in met een beleid van loonmatiging. Door de Hartzhervormingen (zie verder) verloren de bonden gaandeweg ook heel wat greep op het loonoverleg: de loonontwikkelingen voor steeds meer werknemers vielen buiten de actieradius van het collectief overleg.

Het is evenwel een grote misvatting dat de loonmatiging de grootste succesfactor is voor deze succesvolle export. Een recente studie van de Europese Commissie toont aan dat van de sterke exportgroei van 7.3% gemiddeld in de periode 1999-2008, 6.4% kan toegeschreven worden aan de toegenomen vraag van de groei landen, en slechts 0.5% aan de loon- en daarmee samenhangende prijsmatiging in Duitsland. Wel staat vast dat de Duitse loonmatiging voor een enorm probleem zorgt in een aantal andere landen van de eurozone. De meeste van deze landen lieten wel toe dat de werknemers konden

genieten van reële loonstijgingen, naarmate de welvaart toenam. Daardoor kregen Duitse ondernemers in toenemende mate een competitief voordeel. De competitiviteit herstellen via muntdevaluatie is sinds de invoering van de euro in 1999 niet meer mogelijk. Door de Duitse loonmatigingspolitiek werden dus een aantal Europese concurrenten uit de markt geprijsd.

Dat een aantal Zuid-Europese landen de klap van de crisis nog lang niet te boven zijn gekomen heeft dus deels te maken met de Duitse loonmatiging. De Duitse halsstarrigheid inzake een efficiënt Europees steunmechanisme voor landen met een crisis van de overheidsschulden, smaakt daarom voor hen des te bitterder.

2. De Hartzhervormingen: deregulering van de arbeidsmarkt

De grondslagen van het actuele Duitse loonbeleid werden gelegd in de periode 2002-2005. Bondskanselier Schröder gaf toen Peter Hartz, de voormalige HR-directeur van Volkswagen, de opdracht het Duitse arbeidsmarktbeleid te hervormen. In 2002 kampte Duitsland met een heel hoge werkloosheid, mede een gevolg van de nog steeds niet helemaal verteerde Duitse eenmaking, en kon dus best een aantal arbeidsmarktimpulsen gebruiken. De hervormingen werden echter doorgevoerd volgens een model waar vooral werkgevers van dromen, met een aantal zeer harde en pijnlijke maatregelen voor de zwaksten op de arbeidsmarkt, en met een Duitse *Gründlichkeit* waarmee uiteindelijk in eigen voet geschoten werd.

De Hartz-hervormingen kwamen neer op een deregulering die de principes van vraag en aanbod zo onverkort mogelijk op de arbeidsmarkt toepast. Als het aanbod van jobs te klein is of niet ingevuld raakt, zorg je er gewoon voor dat de prijs van arbeid voldoende zakt, zodat meer jobs worden aangeboden. Het is merkwaardig vast te stellen hoe goed dit beleid in zekere zin gelukt is. In Duitsland werden miljoenen hamburgerjobs aan zogenaamde 'Niedriglöhne' van soms net iets meer dan 5 euro per uur, gecreëerd. 'Niedriglöhne' kunnen we letterlijk vertalen als 'armoezaaierslonen': tussen 2005 en 2009 steeg het aantal werkende armen in Duitsland van 4.8% naar 6.8%.

Omdat het nieuwe arbeidsmarktbeleid niet meteen tot heel veel meer kwalitatieve voltijdse jobs leidt, moeten alle beetjes helpen. Er worden dus ook massaal 'mini-jobs' gecreëerd, van soms maar enkele uren per week, meestal onder tijdelijke arbeidscontracten. Ook de toename van tijdelijk werk en uitzendwerk in het algemeen is een belangrijk kenmerk van het nieuwe beleid.

Als op dat aanbod van preciaire jobs te weinig potentiële werknemers ingaan, wordt ervoor gezorgd dat die potentiële werknemers geen andere keuze hebben. Beperking van de werkloosheid in de tijd is dus een belangrijke pijler van de Hartzhervormingen. Wie na een jaar geen job vindt, komt terecht in de sociale bijstand. Waarbij het recht op uitkeringen al onmiddellijk afhankelijk gemaakt wordt van het opgebouwd vermogen, eigen woning inbegrepen. Top of the bill zijn de '1 euro-jobs', waarmee sociale uitkeringstrekkingen naar niches van de arbeidsmarkt gestuurd worden. In opdracht van overheidsinstanties voeren ze eenvoudig onderhoudswerk uit of verlenen ze diensten aan personen. Hiermee verdienen ze ... 1 euro (!) per uur bovenop hun uitkering. Wie op een jobaanbod weigert in te gaan kan zijn uitkering verliezen. De stok waarmee Duitsers op arbeidsleeftijd op de arbeidsmarkt gejaagd wordt is dus ongemeen hard.

Dit alles leidt tot een steeds sterkere dualisering van de arbeidsmarkt: een deel van de werknemers heeft vaste, goed beschermde arbeidscontracten aan goede lonen en een andere groep moet het stellen met de kruimels die overblijven: slecht betaalde onzekere baantjes die slechts aanvaard worden, omdat het alternatief uitzichtloze armoede is.

3. Groeiend armoederisico

Duitse werklozen hebben een kans van 55% om onder de armoededrempel terecht te komen, en bekleden daarmee een weinig benijdenswaardige koppositie in de EU.

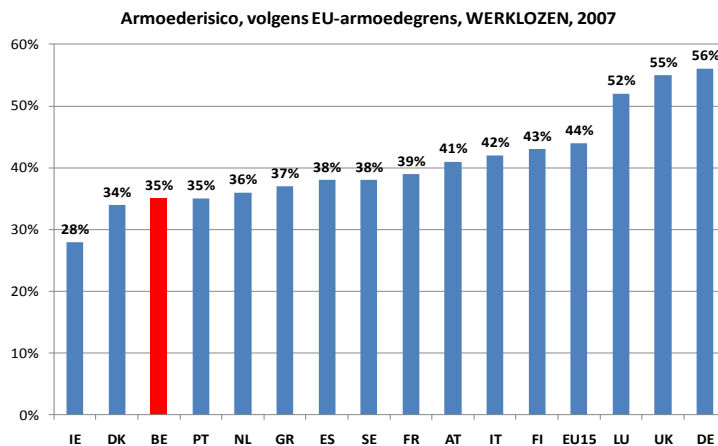

Fig. 1 Armoederisico volgens EU-armoedegrens
Bron: CRB (2010), EU-Silc gegevens

Het armoederisico nam daardoor enorm toe. Volgens de Eurostat-barometer voor de EU2020-strategie steeg het aantal personen met risico op armoede tussen 2005 en 2009 met 26.4% (2.630.000 personen) tot 12.590.000. Daarmee dreigt 15,3% van de bevolking in de armoede terecht te komen.

4. Het loonbeleid nader bekeken

Naast het harde activerings- en flexibiliseringsbeleid is de loonpolitiek een tweede centrale pijler van het Duits arbeidsmarktbeleid. Na het uitbarsten van de dotcombubble in 2000 kende de wereldeconomie een periode van laagconjunctuur, die gevolgd werd door een enorm sterke opleving in de periode 2003-2008. Net in deze periode zet het beleid in op een heel sterke loonmatiging; het sterkst geldt die voor degenen die buiten het beschermde deel van de arbeidsmarkt vallen. Ook de CAO-lonen ('Tariffliche Löhne') worden evenwel sterk gematigd, o.m doordat bedrijven dikwijls de mogelijkheid hebben om de toepassing van sectorale CAO-clausules uit te stellen of zelfs helemaal terzijde te leggen.

Onderstaande grafiek toont de evolutie van de reële lonen gecorrigeerd voor inflatie van voltijdse werknemers in de privésector tussen 2000 en 2009 in 16 OESO-landen.

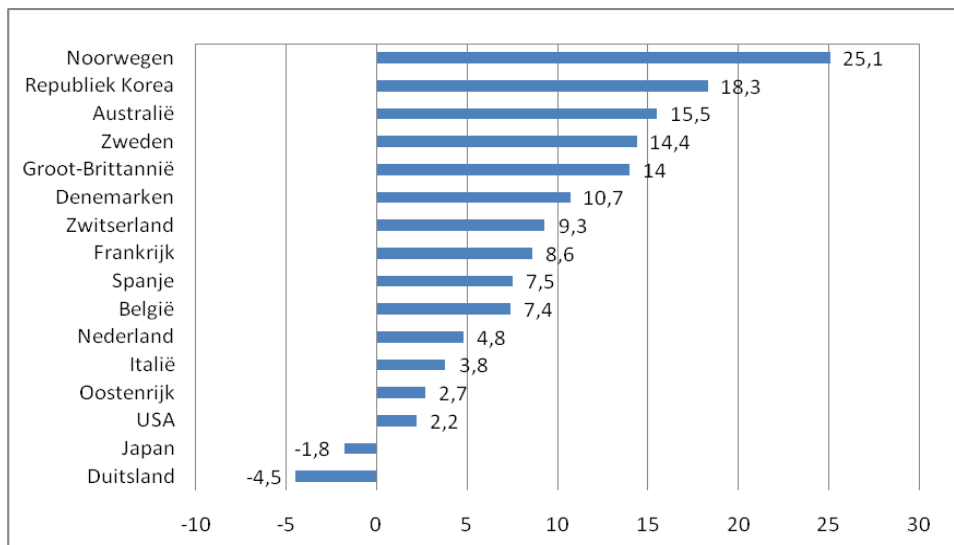

Fig. 2 Evolutie van de reële lonen gecorrigeerd voor inflatie tussen 2000 en 2009 in 16 OESO-landen

Bron: ILO Global Wage Database 2010/11

De grafiek spreekt voor zich: waar in de meeste OESO-lidstaten de werknemers minstens een deel van de gestegen welvaart vertaald zagen in hogere reële lonen, geldt voor Duitsland het tegendeel. De Duitse reële lonen gingen er op achteruit, en dat verklaart meteen een deel van een aantal andere zwakke prestaties van de Duitse economie in de periode 2000-2009.

Het loonaandeel in de toegevoegde waarde van de economie (fig. 3) bekijkt het gegeven van de dalende lonen vanuit een andere invalshoek: welk deel van de geproduceerde welvaart gaat naar lonen van werknemers? In Duitsland is dit in de periode 1995 -2008 gedaald van 59.7% naar 54.7%, een nooit gezien, historisch laag niveau. De grafiek toont misschien nog het best hoe fel Duitsland overdreef in zijn flexibilisering en loonmatiging.

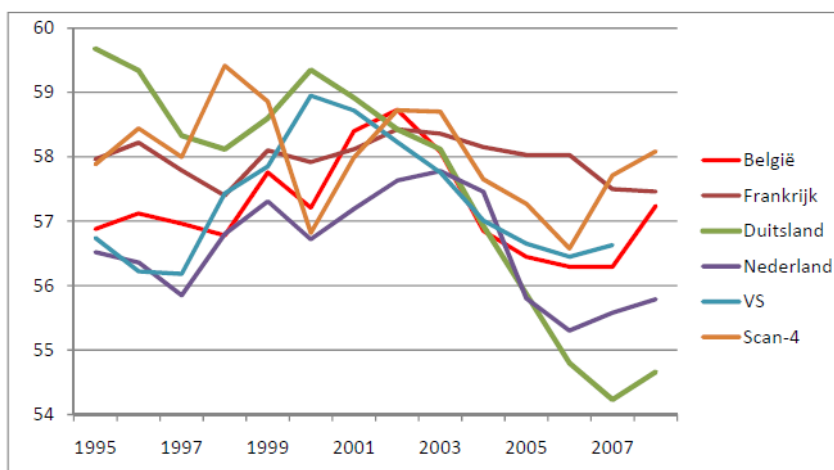

Fig. 3 Loonaandeel in de toegevoegde waarde, in %, 1995-2008, ganse economie

Bron: Heylen F. (2010), Het Duitse mirakel. Welk mirakel? (www.sherpa.be) – OECD, STAN Indicators Database

Het dalende loonaandeel leidde tot een sterk toegenomen ongelijkheid in de inkomensverdeling: ondernemersinkomsten en inkomsten uit kapitaal namen tussen 2000 en 2010 in nominale termen – dit is zonder verrekening van de inflatie - toe met 45%, terwijl de lonen nominaal slechts met 16% stegen.

Leidden al deze drastische ingrepen tot resultaten? Vanaf 2005 begon de werkloosheid die toen een piek bereikte van 10.5% te dalen, tot een niveau van 7.2% in 2008, net voor de crisis uitbrak. Dit was net boven het niveau van ... het toenmalige Belgische werkloosheidscijfer van 7.0%.

Kijken we naar de creatie van jobs en werkgelegenheid, dan oogt het plaatje al heel wat minder spectaculair. De werkzaamheidsgraad steeg weliswaar van 70% naar 74% tussen 2003 (het begin van de Hartzhervorming) en 2008, maar dit is vooral toe te schrijven op het conto van het enorm aantal gecreëerde mini-jobs en lageloonjobs. Bovendien nam het aantal gecreëerde jobs in dezelfde periode met 5.0% veel minder snel toe dan in dezelfde periode in Nederland (+6.3%) of België (+7.3%). Het cijfer van de toename van het aantal gewerkte uren vervolledigt het beeld over het zogenaamde succesverhaal van de Hartzhervorming. In Duitsland nam dit tussen 2005 en 2009 toe met welgeteld 0.1%, terwijl dit voor bv. Frankrijk 0.4% bedroeg, en voor België en Nederland 0.9%, bijna 10 keer meer dus.

Bekijken we de evolutie vanaf 1999, het jaar van de invoering van de loonnorm in België, dan spreekt onderstaande statistiek boekdelen: terwijl de werkgelegenheid in Duitsland niet toenam in deze periode, realiseerde ons land een groei van 12%.

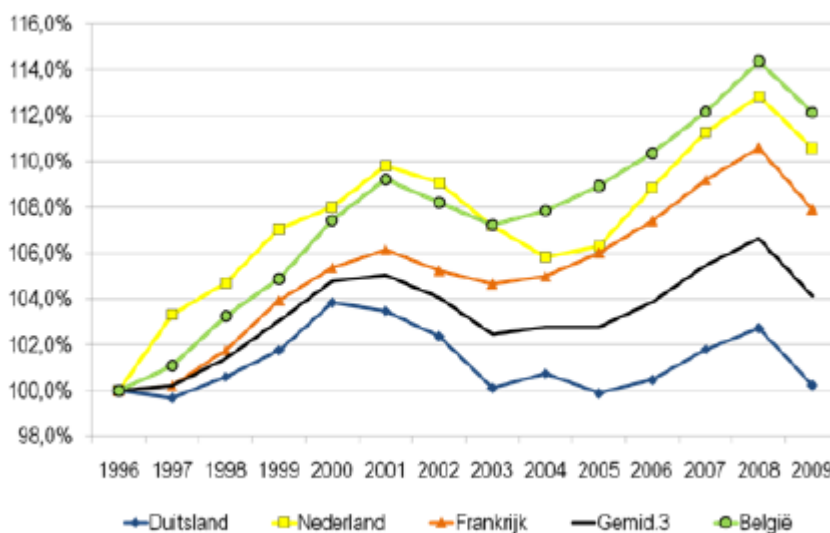
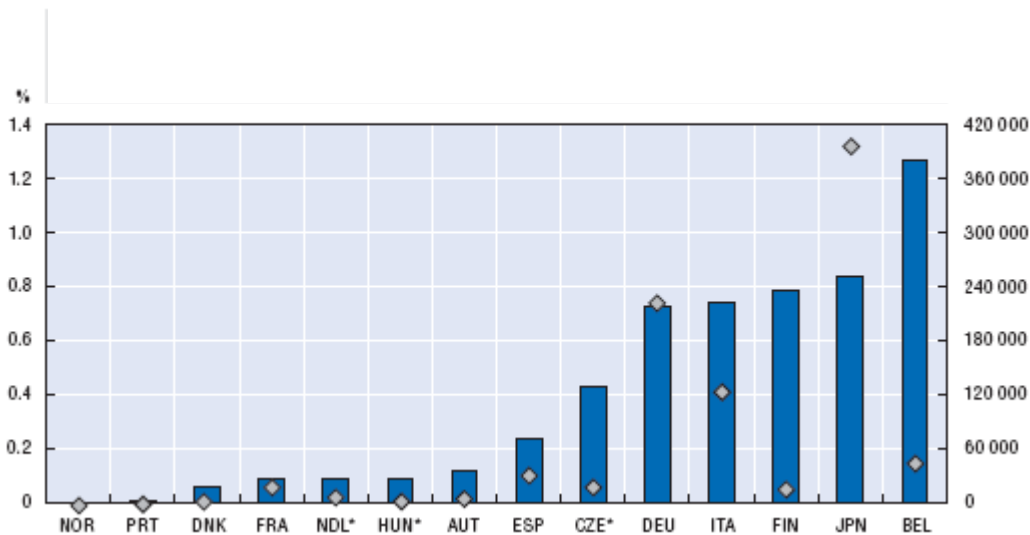

Fig 4: Evolutie werkgelegenheid (voltijdse eenheden) 1996-2009 in België en de 3 buurlanden (1996 = 100)

In de crisisperiode 2008-2010 werd Duitsland alomtorend genoemd om zijn systeem van 'Kurzarbeit', waarbij met overheidssteun de werktijd drastisch verkort werd om massale ontslagen te voorkomen. Dit systeem bleek inderdaad heel effectief. Maar ook hier werd Duitsland geklopt door ... ons land. Figuur 5 laat zien dat België het meest succesvol was in het redden van banen door maatregelen als de tijdelijke werkloosheid en het crisistijdskrediet.

**Fig. 5 Percentage van de vaste werkgelegenheid (contracten van onbepaalde duur) die gevrijwaard werd dankzij de crisiswerkgelegenheidsmaatregelen (verticale balken – linkerschaal) en geredde aantal jobs in absolute cijfers (ruitjes – rechterschaal)
Bron : OECD Employment Outlook, 2010'**

Het wordt stilaan duidelijk dat Duitsland de prijs voor het beste arbeidsmarktbeleid in de precrisisperiode niet echt verdient. België moet echt niet in de leer bij Duitsland; wie nuchter de cijfers analyseert moet veeleer tot de omgekeerde conclusie komen.

De verklaring is helemaal niet ver te zoeken: het hardnekkig inbreken op de loonvorming en de precarisering van de arbeidsmarkt had grote gevolgen voor de vraagzijde van de economie. De consumptie nam al even weinig toe als de inkomens van de loontrekkenden en de markt van de diensten aan huishoudens, die in ons land een hoge vlucht kende met het systeem van de dienstencheques, kwam in Duitsland totaal niet van de grond.

Het strenge harde beleid dat de EU-onder druk van de financiële markten als antwoord op de schulden crisis naar voor schuift, was dus al lang voor de crisis uitgevonden en draagt het label 'made in Germany'. Dat de succesvolle Duitse *global players* niet alleen *Siemens* en *Volkswagen* heten, maar ook *Aldi* en *Lidl*, is lang geen toeval...

5. Vergeten aspecten van het economisch beleid

Van een land dat inzet op zijn know-how in technologie zou je verwachten dat het onderzoek en ontwikkeling, innovatie en onderwijs hoog in het vaandel voert. Als we opnieuw een aantal cijfers bekijken, stellen we een aantal belangrijke hiaten in het beleid vast.

De uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling bedragen 2.64% van het BBP; Duitsland doet hiermee beter dan België, Nederland of Frankrijk, maar blijft achter bij de VS en de Scandinavische landen.

Ook op het vlak van kwaliteit van het onderwijs scoort Duitsland gemiddeld tot goed. Maar de publieke uitgaven voor onderwijs zijn met slechts 4.5% van het BBP (2007) aan de lage kant zijn (ter vergelijking: Frankrijk besteedde in hetzelfde jaar 5.6% van het BBP aan onderwijs, Nederland 5.3%, Denemarken 7.8% en de VS 5.3%). Het percentage 25 tot 34-jarigen met een diploma van hoger onderwijs ligt ook beduidend lager dan het OESO-gemiddelde. Dit zet een domper op de groeimogelijkheden van high-tech bedrijven, die het erg moeilijk hebben om voldoende hooggeschoold personeel te vinden.

Een ander minpunt zijn de investeringen in economische infrastructuur, kortweg 'kapitaalinvesteringen'. Hiermee worden zowel overheidsinvesteringen in bijv. wegeninfrastructuur als privé-investeringen in bedrijfsgebouwen of het machinepark bedoeld. De onderstaande figuur laat zien dat Duitsland op dit vlak aan de staart bengelt in vergelijking met zijn voornaamste buurlanden en de VS.

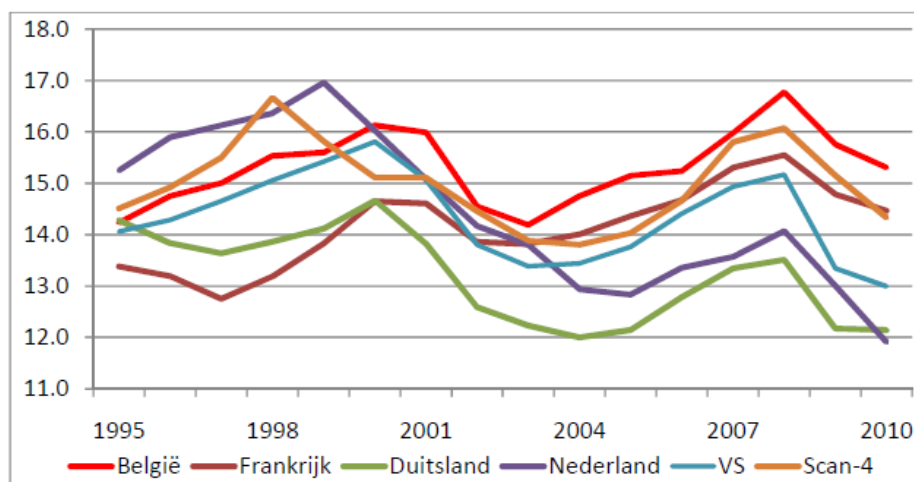

Fig. 6 Investeringen in vast kapitaal in % van het BBP (exclusief woningbouw)
Bron: Heylen (2010) - OESO, Economic Outlook 11-2010

In zijn gestrengheid heeft Duitsland wettelijk verankerd dat het structureel overheidstekort - dit is het tekort zonder rekening te houden met economische conjunctuur - in de toekomst niet meer dan 0.35% van het BBP mag bedragen. Economisch gezien zijn leningen ter financiering van infrastructuur die toekomstige groei mogelijk maakt, nochtans perfect verantwoord. En in deze tijden van transitie naar een meer duurzame energievoorziening zullen infrastructuurinvesteringen ook heel hard nodig zijn. Te vrezen valt dat Duitsland door deze wettelijke verankering zichzelf opnieuw de pas afsnijdt op de weg naar een duurzaam groeimodel.

De eerder lage investeringen in economische infrastructuur en onderwijs blijven niet zonder gevolg. De groei van het reëel BBP per capita blijft in Duitsland achter tegenover de meeste buurlanden.

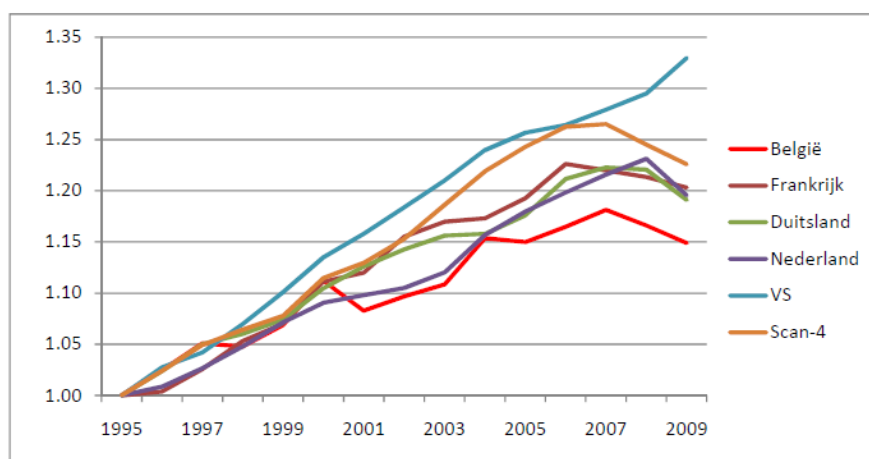

Fig 7 Reëel BBP per capita (index, 1995=1)

Duitsland wordt te gemakkelijk beschouwd als motor van de Europese economie, die door drastische hervormingen haar economie weer gezond kreeg. Uit bovenstaande

gegevens komt evenwel een ander beeld naar voor: dat van een land dat markten in zijn buurlanden inpikt door een ongezonde neerwaartse looncompetitie. Een land ook , waarin de ongelijkheid sterk toegenomen is, met een duale arbeidsmarkt, een groeiende groep van werkende armen, een heel sterk armoederisico voor wie zonder job valt, en tegelijk een steeds groter deel van de welvaartskoek voor ondernemers en aandeelhouders. Een land tenslotte dat zo gebeten is door budgettaire gestrengheid dat het soms begrotingsorthodoxie verkiest boven toekomstgerichte investeringen in onderwijs en infrastructuur.

TIEN ACV-EISEN NAAR EUROPA

1. **Vrijwaring van index, voor werknemers, ambtenaren en sociale uitkeringen.** Europa, handen af van de index. Pak de problemen aan bij de bron: overdreven prijzen voor levensnoodzakelijke producten: elektriciteit, gas, voeding...
2. **Ruimte voor loonoverleg in de sectoren en bedrijven.**
3. Europa, stop het inbeuken op de vrijheid van overleg. Laat de werknemers delen in de groei en de winsten.
4. **Bestrijd de armoede onder werkenden.** Europa, zorg dat er in elk land, in elke sector en voor elke leeftijd behoorlijke minimumlonen komen. Stop met de kritiek dat de huidige minimumlonen te hoog zijn.
5. **Fatsoenlijke uitkeringen voor langdurig werklozen.** Europa, bestrijd de langdurige werkloosheid, niet de langdurig werklozen. Stop met de pogingen hun uitkering stop te zetten of te verminderen.
6. **Bevorder de werkzekerheid.** Europa, maak flexibele contracten zekerder. In plaats van vaste contracten onzekerder te maken door bescherming tegen ontslag af te bouwen.
7. **Op tijd genieten van oude dag.** Europa, waag het niet de pensioenleeftijd op te trekken. Pak de werkloosheid aan van 18 tot 64 jaar. In het bijzonder bij jongeren.
8. **Menselijke eindeloopbaanregelingen.** Europa, stop uw aanvallen op het brugpensioen. Overtuig werkgevers om ouderen niet de deur wijzen en om ze aan te werven. Help oudere werknemers hun job te behouden of aan de bak te komen.
9. **Leefbare pensioenen.** Europa, de Belgische pensioenen zijn niet denderend. Jaag geen gepensioneerden in de armoede door het pensioen te laten zakken naarmate de levensverwachting stijgt.
10. **Saneer sociaal.** Europa, misbruik de sanering van begrotingen niet om blind te doen hakken in sociale zekerheid en collectieve voorzieningen. Bekijk zeker ook wat kan aan de inkomstenkant. Door vermogens en inkomens uit vermogens sterker te belasten, met inbegrip van een taks op financiële transacties. En door de lekkages te stoppen van fiscale fraude, bijdragefraude en ontwijking.
11. **Financiële markten aan de leiband.** Europa, stop de obsessie om de arbeidsmarkt te hervormen. Begin eindelijk eens met de hervorming van de financiële markten.